

Betänkandet (SOU 2024:01) ”Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier” (JU2024/00057)

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får lämna följande synpunkter.

Inledning

TU delar inledningsvis oron över den bild av offentlighetsanställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier som redovisas i betänkandet. Det är en bild som i mångt och mycket påminner om situationen för journalister och andra anställda inom medierna och det är naturligtvis en helt oacceptabel situation, som kräver åtgärder.

Samtidigt måste detta ske med eftertanke: arbetet i det allmänna verksamheten innebär många gånger myndighetsutövning och att beslut och åtgärder riktas mot enskilda medborgare. Sådana beslut och åtgärder måste ske öppet och kunna få granskas och ifrågasättas för att säkerställa legitimiteten och förtroendet för myndigheterna, rättssamhället och demokratin.

Ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman

I betänkandet föreslås att det införs ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman i 17 kap. brottsbalken. Det innebär att den som angriper en tjänstman vid hans eller hennes myndighetsutövning genom att rikta beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot tjänstemannen döms, om gärningen är ägnad att kränka dennes självkänsla eller värdighet, för förolämpning mot tjänsteman.

TU vill inte ifrågasätta behovet av den nya bestämmelsen, men vill även här understryka att utrymmet för att få framföra kritik mot myndighetsanställda också på ett sätt som till exempel kan uppfattas som beskyllande, utan att vara ägnad att vara kränkande på ett personligt plan, måste vara betydande.

Det föreslagna brottet föreslås inte vara tillämpligt i grundlagsskyddade medier. Detta synes dock främst bero på att det inte ingått i utredningens uppdrag att föreslå grundlagsändringar och TU noterar att utredningen anser att frågan om huruvida förolämpning mot tjänsteman ska vara ett särskilt tryck- och yttrandefrihetsbrott ”får ses över i särskild ordning”.

Samtidigt konstaterar utredningen att ”den större delen av förolämpningar mot tjänstemän inte tycks förekomma inom de medier som skyddas av TF och YGL”. Enligt TU:s mening saknas därför anledning att i särskild ordning överväga att införa det nya brottet som ett tryck- och yttrandefrihetsbrott.

Minskad exponering av namn i handlingar?

Utredningen diskuterar om ett sätt att motverka våld, hot och trakasserier kan vara att minska exponeringen av namn på offentliganställda i handlingar.

Utredningen har bl a övervägt ett förslag om att i vissa fall ersätta namn med någon form av beteckning, t ex ett identifikations- eller tjänstgöringsnummer.

En sådan begränsning av öppenheten måste enligt TU:s mening dock vägas mot rättssäkerhetsaspekterna och behovet av insyn och kontroll.

TU tillstyrker därför utredningens bedömning att en sådan åtgärd inte är ändamålsenlig eller proportionerlig och att den inte bör införas.

Ett annat sätt för att minska exponeringen av namn som utredningen övervägt är att namn på beslutsfattare och andra som har deltagit vid handläggningen av ett ärende, men utan att delta i avgörandet, ska kunna utelämnas. Detta ska ske under vissa förutsättningar – att det kan befaras att personen utsätts för ”våld eller annan allvarlig olägenhet” – och endast när en part skriftligen ska underrättas om ett beslut enligt 33 § förvaltningslagen.

Utredningen lämnar ett sådant förslag och ett liknande förslag till bestämmelse i 17 kap 3 § skatteförfarandeförordningen.

Förslaget tar alltså sikte på själva underrättelsen om beslutet, inte beslutet som sådant.

TU konstaterar att förslaget förvisso är mindre långtgående, men vill ändå ifrågasätta dess förebyggande effekt, då beslutet ändå kan begäras ut. För medborgare och journalister som begär ut allmänna handlingar är skyndsamhetskravet i tryckfrihetsförordningen dessutom viktigt och det kan framstå som förvirrande och leda till missförstånd, t ex om huruvida man begär ut underrättelsen om ett beslut eller själva beslutet.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslaget.

Alternativt förslag om dokumentation för vissa polisanställda

Utredningen föreslår, alternativt, att poliser som beviljats ett s k ”särskilt tjänstekort”, för att minska exponeringen, i protokoll över ingripanden enligt 27 § polislagen ska kunna ange ett tjänstgöringsnummer i stället för namn. Den utelämnade informationen ska sedan antecknas i en särskild handling.

Det kommer alltså att gå att ta reda på namnet på den polis som fattat ingripandebeslutet, men det blir mera omständligt. Även här konstaterar TU att förslaget är mindre långtgående, men att dess effektivitet kan ifrågasättas och att det innebär en försämrad insyn i fråga om skyndsamhetskravet i TF för medborgare och medier.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslaget.

Personaladministrativ sekretess

Utredningen har haft att överväga om det finns skäl att stärka sekretesskyddet för anställdas namn i personaladministrativ verksamhet. Utredningen finner att den befintliga regleringen i 39 kap. 3 § första stycket offentlighets- och sekreteslagen är en lämplig avvägning och föreslår därför inte någon ändring för uppgift om anställdas namn.

TU konstaterar att den personaladministrativa sekretessen, vad gäller andra uppgifter, redan i dag är långtgående. TU tillstyrker därför

förslaget om att inte ytterligare utvidga sekretessen på det personaladministrativa området.

Alternativt förslag på det personaladministrativa området

Utredningen lämnar även ett alternativt förslag som ger ökade möjligheter att hemlighålla uppgifter om enskildas personliga förhållanden i personaladministrativ verksamhet. Förslaget går ut på att regeringen ges bemyndigande att meddela föreskrifter som närmare anger bestämmelsens tillämplighet, bland annat om sekretess för namn.

Det föreslås vidare att meddelarfriheten ska ha företräde framför en sådan sekretessbestämmelse.

Eftersom TU delar bedömningen att sekretessen inte bör utvidgas på det personaladministrativa området, avstyrker TU det alternativa förslaget.

Om detta förslag ändå skulle övervägas tillstyrker TU att meddelarfriheten ska ha företräde fram för sekretessen.

Folkbokföringssekretessen

Utredningen har haft att överväga om folkbokföringssekretessen är ändamålsenlig för offentliganställda som riskerar att utsättas för brott, förföljelse eller andra trakasserier på grund av sitt arbete. Utredningens slutsats är att sekretessmarkering tillsammans med övriga skyddsåtgärder inom folkbokföringen ger ett ändamålsenligt skydd.

Enligt TU:s mening är offentligheten som huvudregel inom folkbokföringen, med de begränsningar i form av möjligheter till sekretessmarkering som finns, angelägen att upprätthålla.

Mot den bakgrunden tillstyrker TU utredningens bedömning och förslag om att inte genomföra några förändringar i folkbokföringssekretessen.

Stockholm den 10 april 2024

TU

Johan Taubert
VD

Per Hultengård
Jurist